

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Sonic peripheries : middling with/in the event

Klusmeyer, P.

Citation

Klusmeyer, P. (2019, September 4). *Sonic peripheries : middling with/in the event*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/77342>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/77342>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/77342> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Klusmeyer, P.

Title: Sonic peripheries : middling with/in the event

Issue Date: 2019-09-04

Samenvatting

In dit proefschrift wordt onderzocht *wat en hoe geluid werkt* in bepaalde kunstpraktijken; het richt zich op zogenaamde “materieel-discursieve” en (on)bepaalde auditieve gebeurtenissen in esthetische praktijken. Tegelijkertijd weerklinkt in dit onderzoek in en door de kunst de immanente vibratie die ten grondslag ligt aan elke ervaring. Dit houdt in dat het auditieve als vibratie en als een affectief, affirmatief maar tevens paradoxaal gebeuren moet worden beschouwd, zich bewegend tussen materie en betekenis, een intensieve kracht die zintuiglijk begrepen kan worden als een esthetisch figuur. Deze ambiguïteit, of het idee van “een tussenin”, doortrekt het hele proefschrift en vormt het hart van dit onderzoek.

Het proefschrift herkent dit idee van “een tussenin” in de curatie van drie afzonderlijke geluidskunsttentoonstellingen en nog een extra *case study*. De experimenteel-performatieve aard van deze artistieke manifestaties leidt tot ervaringen die concreet (materieel) zijn en betekenis genereren, daarmee unieke en singuliere auditieve gebeurtenissen teweegbrengend; dit gebeurt in en door auditieve praktijken waarin menselijke en niet-menselijke actoren een rol spelen. Daarmee is dit proefschrift, steunend op de affecten en effecten van geluid, tevens een onderzoek naar de relaties tussen natuur en cultuur en tussen mens en niet-mens.

Uit het bovenstaande kunnen de volgende concrete onderzoeksvragen worden gedestilleerd: hoe leiden de constant in beweging zijnde vibraties van een geluidskunstwerk of uitvoering tot ervaringen die we (nog) niet kennen of herkennen – het virtuele of een *leegte* – van waaruit een (im)materiele expressie kan ontstaan? Hoe vallen de vorm van de inhoud (de materiele voorwaarde van

een geluidskunstwerk of uitvoering) en de vorm van expressie (het optreden van een gevoel) samen of hoe is de een in de ander werkzaam? Wat is hierbij de rol van de curator of de kunstenaar? En wat is het aandeel van het publiek? Gedurende het onderzoek kwamen andere vragen op die meer betrekking hadden op elke *case study* afzonderlijk en ingingen op de voorwaarden en procedures aangaande het verzamelen van empirisch en conceptueel materiaal. Maar het belangrijkste dat het hele onderzoeksproject doortrekt is een zekere *verbazing* over wat er plaatsvindt als geluid als esthetische kracht wordt ingezet. In elke vraag ligt de nadruk op het actieve, het radicaal empirische, de ontmoeting, op hoe een auditief gebeuren zich als esthetische kracht kan manifesteren en daarmee specifieke vormen, resonanties, en een “actieve ruimtelijkheid” kan creëren.

Het proefschrift heeft drie hoofddoelen. Ten eerste beschrijft het geluidskunst, en het beheren en organiseren daarvan, als een experimentele vorm van onderzoek in zichzelf; het presenteert dit type onderzoek als een bijdrage tot nieuwe kennisvormen en vormt een aanzet tot de ontwikkeling van onderzoek-creatie en (een herziening van) het evalueren daarvan. Ten tweede verbindt dit onderzoek filosofie en kunst om met auditief (betekenisvol) materiaal om te gaan; het conceptualiseert en materialiseert nieuwe denkbewegingen en presenteert het schrijven zelf als een praktijk. Met andere woorden, het doet een poging te praktiseren wat het theoretisch verwoordt. Ten derde bepleit deze dissertatie een zekere transformatie van “het zelf” door het op een zijspoor te plaatsen om daardoor nieuwe werelden of verhalen te ontdekken (zie hiervoor ook de extra *case study* met betrekking tot de “carto-mytho-graaf”). Kortom, het praktiseren van een procesmatige exploratie wordt complexer naarmate men verder gaat; het creëert resonanties tussen theorie en praktijk, tussen geluidskunst en publiek, tussen het geschreven werk (inclusief de artefacten) en de lezer. En het is niet de bedoeling deze complexiteit te reduceren, maar juist om er meer bewust van te worden.

Het onderzoek kent een transdisciplinaire methodiek om het bovenstaande mogelijk te maken; deze methodiek heeft als doel onderzoeksstrategieën te ontwerpen die een ontmoeting mogelijk maken met “unknown unknowns” (dat waarvan we niet weten dat we het niet weten) en nieuwe wegen te ontsluiten voor wat mogelijkwijs geleerd kan worden van het onontcijferbare (het door middel van inventies tastbaar maken van “unknowns” – inventies van het publiek en van geluidskunst zelf). De dissertatie heeft affiniteit met artistiek onderzoek en speculatieve filosofie, en positioneert zich in beide velden. Het steunt op verscheidene filosofische bronnen (voornamelijk Deleuze en Whitehead) en engageert zich met grotere debatten aangaande “sonic materialism”, speculatief pragmatisme, en niet-representeerbare methodologie. Wat voorkomt uit deze exploratie – artefacten, vreemde gevoelens, een verscheidenheid aan betekenissen en interpretaties – wordt met elkaar in verband gebracht om zodoende een eigen poëtica en een reeks nieuwe concepten naar voren te brengen.

Er is een verwantschap tussen dit type onderzoek en de methodieken die men hanteert in de geestes- en sociale wetenschappen (bijvoorbeeld (post-)fenomenologie, etnografie, hermeneutiek en heuristiek). Dit artistiek-kwalitatief onderzoek (her)ontwikkelt deze methodes zodanig dat ze de bovengenoemde doelstellingen dienen: zie bijvoorbeeld de “Performative Encounter activity” die tendeert naar het atmosferische, d.w.z. de moeilijk te vatten affectieve tonaliteit of stemming eigen aan geluidskunst, alsmede het aanreiken van middelen aan het publiek die aanzetten tot auditief onderzoek. Tevens wordt er gebruik gemaakt van enquêtes en interviews. De documentatie bestaat uit foto, video en audio materiaal, alsmede (reproducties van) artefacten opgeslagen in een online archief, dat bestaat uit een logboek met citaten, associatieve opmerkingen, correspondenties, articulatie van ideeën, etc. Dit materiaal is tijdens het onderzoek verzameld als referentiekader of voor een “anarchiving” in de toekomst. (“Anarchiving” is oog en oor hebben voor dat wat aan het archiveren ontsnapt maar desalniettemin een gebeurtenis beïnvloedt en potentieel toekomstige

(auditieve) gebeurtenissen activeert. Het “anarchive” is een concept ontwikkeld door Erin Manning en het SenseLab collectief, een “laboratorium voor denken in beweging” dat een actieve verbinding tot stand probeert te brengen tussen onderzoek en creatie).

De dissertatie kent vier delen, onderverdeeld in hoofdstukken, en een introductie waarin de aanzet en doelstellingen van het onderzoek uiteen worden gezet. Deze introductie voorziet de lezer van een “roadmap” naar het auditieve en bevat een overzicht van elk hoofdstuk alsmede het online materiaal. Deel 1 behandelt het concept “middling in and with the event of sound’s occasioning” en onderzoekt de ontmoeting met het auditieve via een aantal case studies. Kernpunt is de ervaring van “het tussenin” – de relatie (be)leven door de ene ervaring of gebeurtenis met een andere te verbinden. Deel 2 gaat kritisch en “po-ethisch” in op wat onderzoek in en naar geluidskunst zou kunnen betekenen en wat het kan bijdragen aan reeds bestaande kennis. Hier worden ook de artistieke series getiteld *Sonic Peripheries* (SP) - SP#5 (David Strang), SP#6 (Shawn Decker) en SP#7 (Stephen Lacy) – en de SP “Performative Encounter activity” beschreven. Deel 3 brengt in praktijk wat het onderzoek doet met de verstrengelingen tussen theorie en praktijk: het brengt de dissertatie tot een *niet-grens*. Hier worden fantasierijke verhalen gecreëerd aangaande “middling with/in the event” en een betekenisvol “tussenin”. Daarnaast wordt hier een verbinding gelegd met het “anarchie” van Manning e.a. In deel 4 wordt de extra case study gepresenteerd, een filosofisch geïnspireerde “poësis”/discussie over “kairos” en het (esthetische) experiment: *How is Nature; An Event. Image. Writing. Works in progress (process)*. Het hoofdstuk getiteld “Refrain: Middling With/In the Event” (strikt genomen niet het laatste deel) herneemt bepaalde aspecten uit het onderzoek en verknoopt, ter afsluiting hoewel met een open karakter, een aantal conceptuele draden. Het nawoord, een eindnoot of vertelling, bevat een “glimlach zonder een carto-mytho-graaf” – een verwijzing naar *Alice in Wonderland* en naar het begrip

“heccéité”, de “ditheid” van een gebeurtenis beschouwd als een relatie tussen beweging en rust, oscillatie en snelheid, ofwel een auditief gebeuren.

Aansluitend op de onderzoeksvragen die als uitgangspunt van dit onderzoek dienden alsmede de hierboven geformuleerde doelstellingen, kunnen de uitkomsten als volgt worden samengevat. Het curatorschap heeft geleid tot originele geluidskunst en optredens; het eenmalige experimentele karakter van deze gebeurtenissen, mogelijk gemaakt door dit curatorschap en van essentieel belang voor dit type onderzoek-creatie, schiep voor het publiek de voorwaarde voor het ontdekken van ervaringen via esthetische ontmoetingen; het maakte mogelijk dat de ambiguïteit van geluid in een speelse en heuristische manier kon worden ontdekt, daarmee nieuwe inzichten verschaffend aangaande het zich voordoen van geluid als een materieel, conceptueel en verleidelijk fenomeen. Als zodanig heeft dit onderzoek geleid tot nieuwe, belichaamde en niet-conceptuele kennis die op haar beurt de totstandkoming van een zogenaamde “vluchtige expressie” (“fugacious expression”) van het auditieve uitlokte. Dit neologisme is een aanduiding van “matter that comes to matter” (materie die er toe doet), waarbij het “meer dan” van een vibratie – een specifieke “ditheid” van een gebeurtenis – zich fysiek vertaalt (een individuatie of actualisering van zo’n “meer dan”). De performatieve kracht van de productieve ontmoeting met en ontsluiting van het onbekende en ongehoorde lokt het denken richting een kritisch perspectief van dat wat is en dat wat mogelijk zou zijn.

Het reflectieve maar onvoltooide denken wat uit dit proefschrift naar boven komt, creëert zo een paar bescheiden rimpelingen die de aanzet kunnen vormen voor een toekomstig, open denken dat voorbijgaat aan het archiveren en zich beweegt richting het anarchiveren. Belangrijk is dat dit denken in en door geluid niet tot een eindpunt leidt maar zich ergens in het continuüm tussen gevoel en verstand blijft bewegen. Geïnspireerd op Whitehead’s filosofie van “het pure gevoel” wordt in het geschreven gedeelte gesteld dat puur gevoel en ratio geen opposities zijn, net zomin als de vermeende affect-verstand dichotomie.

(Deze positie wordt nader toegelicht in de extra case study). Het onderzoek bepleit daarmee tevens een genuanceerde relatie met betrekking tot kennis, zowel in de kunsten als ook in de wetenschappen.

De bijzondere zijnsvorm van geluid, of, beter gezegd, het zijn worden als een immer weerklinken van “het tussenin”, heeft geleid tot de ontwikkeling van concepten (en voorlopige neologismen) die een nieuw perspectief bieden op de filosofische esthetica en het nieuwe materialisme. Deze concepten – “middling with/in the event”, “fugacious expression”, “perceptual mannerism”, etc. – geven ieder op hun eigen wijze uitdrukking aan het auditieve gebeuren-voorbij-het-menselijke, en legitimeren tevens de verstrengeling tussen theorie en praktijk; zij maken een voelen en begrijpen mogelijk van iets wat in beweging is. Daarom werd ook gezocht naar methoden om het ongrijpbare te ontmoeten, daarmee tegelijkertijd methodologieën kritiserend die dat ongrijpbare (en de effecten ervan) trachten te objectiveren. De dissertatie brengt het schrijven en de auditieve praktijk, en maakt het schrijven zelf tot een praktijk (dat wil zeggen dat het een “perceptual mannerism” wordt). Het geschreven deel kan opgevat worden als een wetenschappelijk avontuur en probeert een openheid te presenteren die de kritische lezer kan verleiden tot een denken-voelen van de ambigue positie van geluid; het is daarmee een vorm van ethische esthetica die een weg voorstelt: een alternatieve vorm van denken die nagaat wat onderzoek-creatie betekent en mogelijk kan doen – hoe theorie de praktijk beïnvloedt en hoe de praktijk de theorie antwoordt.

Sonic Peripheries: Middling With/in the Event klinkt met opzet voorbij de kennisdomeinen van artistiek onderzoek, sound studies, en filosofie om aldus aanverwante resonanties op te wekken en de *ethos* die het geschreven deel oproept te versterken.